

بررسی مقالات تألیفی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در مجلات فارسی علوم انسانی و اجتماعی

امیرحسین عبدالمجید^۱

چکیده

تحقیق حاضر بر آن است که به بررسی تحلیلی مقالات تألیفی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در مجلات علمی- پژوهشی و علمی- ترویجی فارسی طی سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۳ پردازد و میزان همکاری گروهی بین نویسندگان و پراکندگی موضوعی در مقالات تألیفی مورد بررسی را تعیین نماید. این تحقیق با استفاده از روش کتاب‌سنجی و تحلیل محتوا انجام می‌گیرد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از مجموع ۵۵۳ مقاله تألیفی فارسی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۵۲۵ مقاله دارای مأخذ و ۲۸ مورد بدون مأخذ بودند. بیش‌ترین تعداد مقالات در بین دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی، با ۸۷ مقاله متعلق به «دانشگاه تهران» بوده است. موضوع «مواد و منابع» با ۱۷/۹ درصد بیش‌ترین تعداد مقالات را داشته است. اکثر مقالات تألیفی مورد بررسی، مقالات یک نویسنده‌ای بوده‌اند که این‌گونه مقالات ۸۱/۹۲ درصد کل مقالات را شامل می‌شوند و تنها ۱۸/۰۸ درصد از مقالات با همکاری دو یا بیش از دو نویسنده نوشته شده است.

کلیدواژه‌ها

کتاب‌سنجی، تحلیل محتوا، مقالات تألیفی فارسی، کتابداری و اطلاع‌رسانی.

مقدمه

نظامی به‌شمار می‌رود. در این میان، قرن بیستم به‌راستی قرن «انفجار اطلاعات» بود. یکی از پدیده‌های بارز این قرن رشد تصاعدی انتشارات و پیامدهای ناشی از آن بود چنان‌که بررسی‌های آماری نشان می‌دهند، تعداد مجلات علمی هر ۱۵ سال،

در جهان امروزی، جامعه‌ای را پیشرفته می‌دانند که نه به لحاظ اقتصادی، صنعتی یا نظامی، بلکه از جهات اطلاعاتی بر دیگر جوامع برتری داشته باشد. پیشرفت اطلاعاتی زمینه‌ساز غنای اقتصادی، صنعتی و پیشرفت

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی سازمان انرژی اتمی ایران abdulmagid@gmail.com

دو برابر می‌شود (۱۲: ۳۱۳). انفجار اطلاعات علمی نه تنها فرصت مطالعه و فراگیری کل دانش یک حوزه علمی را از توان یک فرد و یا حتی یک گروه خاص خارج ساخته است، بلکه کار کتابداران را که همان حفظ و اشاعه علم، فرهنگ و تمدن بشری می‌باشد، دشوار نموده است. از این رو شناسایی و گزینش مرتبط‌ترین و پراستفاده‌ترین مواد از بین انبوه عظیم مدارک و مواد تولیدشده با در نظر گرفتن محدودیت‌های مالی و فضای کتابخانه‌ها، همچنین افزایش بهای کتاب‌ها و مجلات و کمبود نیروی انسانی متخصص در کتابخانه‌ها، بسیار حائز اهمیت است. طبق نوشته ادواردز^۲، برای بیش از ۲۰ سال، قیمت‌ها بسیار سریع افزایش یافته و از اواسط دهه ۱۹۸۰ هر ساله ۱۵ تا ۳۰ درصد رشد داشته است (۷: ۱-۲). این محدودیت‌ها باعث شد کتابداران تلاش کنند تا با استفاده از اطلاعات حاصل از تحقیقات دانشمندان و محققان، بدون تأکید بر کمیت، مؤثرترین ارتباط را بین منابع مجموعه کتابخانه و مراجعان برقرار سازند. به عبارت دیگر، کتابداران سعی می‌کنند به این موضوع پی ببرند که استفاده‌کنندگان آن‌ها بیشتر از چه منابعی استفاده می‌کنند تا بتوانند آن منابع را فراهم نموده و در توسعه مجموعه کتابخانه، اولویت را به آن منابع بدهند بدون این‌که بخواهند منابع اضافی را در مجموعه خود نگهداری کنند که از یک سو بودجه

کتابخانه را هدر می‌دهند و از سوی دیگر مورد استفاده مراجعان قرار نمی‌گیرند و تنها بر تعداد منابع کتابخانه می‌افزایند. همچنین، طبق نوشته عصاره، سنجش و ارزیابی متون علمی یک یا چند حوزه علمی نیز بدون استفاده از شاخص‌های آماری، تقریباً غیرممکن شده است. از این رو دانشمندان برای سنجش و ارزیابی متون علمی به روش‌های آماری متوسل شده‌اند و روز به روز بر کاربرد ریاضی و آمار در علوم مختلف تأکید شده است، به گونه‌ای که با ورود روش‌های آماری و ریاضی در تحقیقات علمی، حوزه‌های جدیدی مانند اقتصادسنجی^۳، زیست‌سنجی^۴، زمین‌سنجی^۵، شیمی‌سنجی^۶، روان‌سنجی^۷، جامعه‌سنجی^۸ و غیره به وجود آمده‌اند (۳: ۶۴-۶۵). در این میان حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز بی‌بهره نمانده است، از جمله روش‌های کمی که به تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطوح وسیع می‌پردازد «کتاب‌سنجی»^۹ است. بررسی متون نشان می‌دهد که کتاب‌سنجی به‌عنوان روشی کمی در بررسی و ارزیابی متون، توانسته است جایگاه خود را تقریباً در تمامی موضوعات علمی و کشورهای جهان در سطوح ملی و بین‌المللی تثبیت نماید.

بیان مسئله

مجلات علمی از منابع مهم اطلاعات علمی و فنی در جهان حاضر محسوب می‌شوند و به

2. Edwards
3. Econometrics
4. Biometrics
5. Geometrics

6. Chemometrics
7. Psychometrics
8. Sociometrics
9. Bibliometrics

طور معمول جدیدترین یافته‌های علمی بیشتر در مجلات علمی منتشر می‌شود. در واقع مجلات علمی در عرصه‌های علوم و فنون نقش مهمی ایفا می‌کنند، چون هم به دانش می‌افزایند و هم به عنوان ابزاری برای شناسایی اعتبار دانشمندان و محققان به حساب می‌آیند. بررسی مجلات منتشر شده در هر حوزه علمی، می‌تواند نقاط قوت و ضعف این مجلات، از جمله نویسندگان کلیدی، نهادهای پژوهشی پرتولید، موضوعات مقالات، و زمینه‌های موضوعی که کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند را مشخص نماید. با توجه به نکات ذکر شده، مسئله مورد مطالعه در این پژوهش بررسی تحلیلی مقالات تألیفی فارسی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در مجلات علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی فارسی طی سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۳ با استفاده از روش کتاب‌سنجی است.

اهداف پژوهش

هدف اصلی پژوهش حاضر، تحلیل محتوای مقالات تألیفی فارسی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران طی سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۳ است و اهداف فرعی آن عبارتند از:

۱. شناسایی پرتولیدترین دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی ایرانی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور.
۲. شناسایی توزیع موضوعی مقالات تألیفی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور.
۳. شناسایی مقالات تألیفی مورد بررسی از نظر همکاری گروهی نویسندگان.

سؤالات پژوهش

در راستای رسیدن به اهداف فوق، پژوهش حاضر در نظر دارد تا به سؤال‌های زیر پاسخ دهد:

۱. پراکندگی مقالات تألیفی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور در مجلات علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی در سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۳ چگونه است؟
۲. دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی ایرانی دارای بیش‌ترین مقالات تألیفی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور در مجلات مورد بررسی کدامند؟
۳. توزیع موضوعی مقالات تألیفی مورد بررسی چگونه است؟
۴. توزیع مقالات تألیفی مورد بررسی از نظر همکاری گروهی نویسندگان چگونه است؟

روش پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیل محتوا استفاده شد. ابتدا مقالات تألیفی مورد بررسی به تفکیک دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی محل نشر آن‌ها دسته‌بندی شدند تا دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی رتبه‌بندی شوند. سپس موضوع‌های این مقالات مورد بررسی قرار گرفت تا توزیع موضوعی آن‌ها شناسایی و معرفی شود. بدین منظور، ابتدا کلیه عناوین مقالات با مراجعه مستقیم به دوره‌های مختلف هر یک از مجلات استخراج و سپس با استفاده از طبقه‌بندی موضوعی لیزا^۱، مقاله‌ها پس از تحلیل محتوای عنوان‌ها و با

استفاده از کلیدواژه‌های آن‌ها در مقوله‌های این طبقه‌بندی جایدهی شدند. همچنین میزان همکاری نویسندگان در این مقالات نیز بررسی شد و مقالات براساس تعداد نویسندگانشان رتبه‌بندی شدند.

جامعه پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مقالات تألیفی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی موجود در مجلات علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی فارسی در فاصله زمانی ۱۳۷۹-۱۳۸۳ بود. با توجه به اینکه مجلات علمی-پژوهشی مورد بررسی از حوزه موضوعی وسیعی برخوردار بودند و تنها مربوط به حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی نبودند، بنابراین شماره‌های مربوط به هر کدام از آن‌ها به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گرفت و مقالات مربوط به حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی که در آن‌ها موجود بود، استخراج گردید. در مجموع، مجلات مورد مطالعه ۱۰ عنوان بودند که ۶ عنوان از آن‌ها رتبه علمی-پژوهشی و ۴ عنوان دیگر رتبه علمی-ترویجی داشتند.

مجلات علمی-پژوهشی مورد مطالعه در این پژوهش به شرح زیر هستند:

- ۱) مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران،
- ۲) مجله علوم انسانی دانشگاه الزهراء،
- ۳) مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز،
- ۴) مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی

دانشگاه شهید چمران اهواز،

- ۵) مجله مطالعات تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد و
  - ۶) فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی رهیافت شورای پژوهش‌های علمی کشور.
- مجلات علمی-ترویجی مورد مطالعه عبارتند از:

- ۱) فصلنامه کتاب سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران،
  - ۲) مجله کتابداری کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران،
  - ۳) فصلنامه علوم و فن‌آوری اطلاعات پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران و
  - ۴) فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.
- لازم به ذکر است که فصلنامه علوم و فن‌آوری اطلاعات در گذشته با عنوان فصلنامه علوم اطلاع‌رسانی منتشر می‌شد که از سال ۱۳۸۴ به این عنوان تغییر نام یافته است.

پیشینه پژوهش در ایران و جهان

در مقیاس بین‌المللی پژوهش‌های بسیاری در زمینه کتاب‌سنجی و تحلیل محتوا صورت گرفته است. کاجبرگ^{۱۱} در بررسی گرایش موضوعی مقالات منتشر شده در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانمارک طی سال‌های ۱۹۵۷ - ۱۹۸۶ به این نتیجه دست یافته است که گرایش موضوعی بیش‌تر مقالات مربوط به مباحث و فعالیت‌های سنتی کتابداری بوده و توجه به ابعاد

11. Kajberg

نظری، ابزارها، رفتارها و فرایندهای اطلاع‌رسانی اندک بوده است (۹: ۷۰).

در ترکیه، یافته‌های پژوهش یونتار و یالوا^{۱۲} در مورد تحلیل محتوای مقالات مجلات کتابداری و اطلاع‌رسانی در سال‌های ۱۹۵۲ تا ۱۹۹۴ نشان داد که مقوله‌هایی چون «فن‌آوری» و «استفاده و خدمات» بیش‌ترین سهم را در میان مقالات مورد بررسی به خود اختصاص داده‌اند (۱۴: ۴۷-۴۸).

در تحقیقی در مورد میزان همکاری گروهی نویسندگان کشورهای در حال توسعه و کشورهای اروپای شرقی در ۲۱ مجله هسته حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی طی سال‌های ۱۹۸۰-۱۹۹۹ مشخص شد که از مجموع ۱۰۴۰۰ مقاله چاپ شده، تنها ۸۲۶ مقاله (۷/۹ درصد) توسط این نویسندگان منتشر شده است که رقمی ناچیز است. انتشار مقالات نیز در کشورهای مختلف به میزان متفاوتی بوده است. در کشورهای مهمی همچون هند، چین و مجارستان اکثر مقالات در موضوعات مربوط به علوم اطلاع‌رسانی مانند کتاب‌سنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی، بازیابی اطلاعات، نظام‌های اطلاعاتی و شبکه‌سازی در کتابخانه‌ها هستند، در حالی که پژوهشگران در بسیاری از کشورهای آفریقایی و آسیایی به موضوعات مربوط به کتابخانه‌ها، متخصصان کتابداری، آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی و مشکلات کتابداری توجه دارند. در کشورهای خاورمیانه به‌ویژه کشورهای عربی فعالیت‌های بیش‌تری در زمینه مجموعه‌سازی، فهرست‌نویسی،

خودکارسازی کتابخانه‌ها و خدمات آن‌ها وجود دارد (۱۳: ۲۱-۲۲).

فرج‌پهلوی در مطالعه‌ای با عنوان «همکاری میان متخصصان و دانشمندان کتابداری و اطلاع‌رسانی» به بررسی آثار گروهی نویسندگان ایرانی این حوزه در چهار مجله تخصصی فارسی طی سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۰۳ پرداخته است تا دامنه تلاش‌های این نویسندگان را در تولید و انتقال دانش و اطلاعات به جامعه مشخص کند و نویسندگان، دانشگاه‌ها و مجله‌هایی که بیش‌ترین همکاری گروهی را داشتند، معرفی نماید. یافته‌های حاصل از این تحقیق حاکی است که از مجموع ۱۶۸ مقاله موجود تنها ۲۳ مقاله (۱۴ درصد) حاصل همکاری گروهی ۴۱ نویسنده بوده است که میانگین ۲/۰۴۳ نفر برای تعداد نویسندگان در هر مقاله به دست آمد که نشان‌دهنده پایین بودن میزان همکاری گروهی بین نویسندگان ایرانی این حوزه است (۸: ۹۳-۹۴).

پیشینه پژوهش در داخل کشور

کیانمهر در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «بررسی روند موضوعی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های مستقر در تهران طی سال‌های ۱۳۶۶-۱۳۷۵» به بررسی موضوعی ۲۸۶ پایان‌نامه با استفاده از طبقه‌بندی موضوعی لیزا و ایزا^{۱۳} و همچنین دروسی که در مقاطع درسی کارشناسی و کارشناسی ارشد ارائه می‌شود، پرداخته است. وی به این نتیجه دست یافت که گروه موضوعی «سازمان‌دهی و ذخیره و بازیابی

اطلاعات» با ۴۸ عنوان (۱۶/۸ درصد) بیشترین تعداد پایان‌نامه را داراست و پس از آن، گروه موضوعی «انواع کتابخانه‌ها» با ۳۳ عنوان (۱۱/۵ درصد) قرار دارد. لازم به ذکر است که در زمینه موضوعی «حفظ و نگهداری»، پایان‌نامه‌ای تهیه نشده و کم‌ترین تعداد پایان‌نامه با ۲ عنوان (۰/۷ درصد) به گروه موضوعی «کلیات کتابداری» تعلق داشته است (۴: ۱).

زندگی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود به بررسی کتاب‌سنجی مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز در سال‌های ۱۳۶۶-۱۳۷۵ پرداخته است تا نویسندگان کلیدی مقالات مورد بررسی، سهم دانشکده‌ها و بخش‌های مختلف در نگارش مقالات و پراکندگی موضوعی این مقالات را مشخص کند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که از مجموع ۱۱۴ مقاله منتشر شده در این مجله، ۱۰۵ مقاله (۹۲ درصد) به نویسندگان مرد تعلق داشت و اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز ۶۸/۴۲ درصد از مقالات را نوشته بودند (۲: ۱).

پارسی در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «تحلیل توصیفی و استنادی مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز طی سال‌های ۱۳۵۱-۱۳۸۳» با هدف تعیین الگوهای انتشاراتی نویسندگان مقالات مندرج در این مجله به این نتیجه دست می‌یابد که از مجموع ۲۰۱ مقاله منتشرشده در این مجله، ۱۲۷ عنوان (۶۳/۱۸ درصد) توسط مردان و ۱۹ عنوان (۹/۴۵ درصد) توسط زنان نوشته شده‌اند. در میان دانشکده‌ها و مؤسسات آموزش عالی، سهم دانشکده علوم تربیتی و

روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز با ۱۳۸ عنوان (۶۸/۶۵ درصد) بیش از سایرین است. نویسندگان کلیدی مجله نیز مشخص شدند و «حسین شکرکن» سردبیر مجله با مشارکت در تولید ۴۸ مقاله در رأس آن‌ها قرار گرفت. پراکندگی موضوعی مقاله‌های مندرج در مجله نیز یکسان نبود و موضوع روان‌شناسی سهم بیش‌تری را به خود اختصاص داده است (۱: ۱۰۵-۱۰۷).

مقصودی در به مطالعه دیگری به بررسی ۲۰۲ مقاله با ۴ عنوان مجله در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۷۹ با هدف بررسی میزان مشارکت نویسندگان در نگارش مقالات، و بررسی میزان تألیفی یا ترجمه‌ای بودن مقالات پرداخته است. یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که فصلنامه کتاب و فصلنامه پیام کتابخانه هر کدام با ۶۷ مقاله بیش‌ترین تعداد مقاله را داشته‌اند و از ۲۰۲ مقاله مورد بررسی، ۱۸۶ مقاله دارای یک نویسنده بوده‌اند. همچنین در مجلات مورد بررسی، سهم تألیف از ترجمه بیش‌تر بوده است، به طوری که ۷۶ درصد مقالات از نوع تألیفی و ۲۴ درصد آن‌ها از نوع ترجمه‌ای بودند (۶: ۳۲-۳۳).

یافته‌های پژوهش

این بخش با هدف پاسخ‌گویی به پرسش‌های اساسی پژوهش به بررسی و تجزیه و تحلیل هر یک از سؤالات تحقیق به طور جداگانه می‌پردازد. همچنین به منظور وضوح بیش‌تر نتایج، تجزیه و تحلیل یافته‌ها در قالب جدول‌هایی ارائه می‌شوند.

بررسی پراکندگی مقالات تألیفی

نگاهی کلی به مجموعه مقاله‌های حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در طول دوره مورد بررسی، همان‌گونه که در جدول ۱ آمده است، نشان می‌دهد که از سال ۱۳۷۹ تا پایان سال ۱۳۸۳ در مجموع ۵۵۳ مقاله تألیفی تولید شده است که ۲۸ عنوان از آن‌ها بدون مأخذ و ۵۲۵ مقاله دارای مأخذ بوده‌اند.

جدول ۱. توزیع فراوانی مقالات و اسنادها به تفکیک مجلات مورد بررسی در سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۳

تعداد مجله	مقالات بدون مأخذ	مقالات دارای مأخذ	جمع	درصد
فصلنامه کتاب	۱۰	۲۰۵	۲۱۵	۳۳/۸۸
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۹	۱۱۲	۱۲۱	۲۱/۸۸
کتابداری	۵	۷۳	۷۸	۱۴/۱۰
علوم و فن‌آوری اطلاعات	۲	۶۵	۶۷	۱۲/۱۲
رهیافت	۲	۲۶	۲۸	۵/۰۶
دانشگاه تهران	۰	۱۴	۱۴	۲/۵۳
دانشگاه چمران اهواز	۰	۱۰	۱۰	۱/۸۱
دانشگاه شیراز	۰	۹	۹	۱/۶۳
دانشگاه فردوسی مشهد	۰	۸	۸	۱/۴۵
دانشگاه الزهرا	۰	۳	۳	۰/۵۴
جمع	۲۸	۵۲۵	۵۵۳	۱۰۰

مقاله‌های تولید شده در میان مجلات علمی - ترویجی با ۲۱۵ مقاله به مجله فصلنامه کتاب و در مرحله بعد، متعلق به فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی با ۱۲۱ مقاله است. کتابداری و فصلنامه علوم و فن‌آوری اطلاعات به ترتیب با ۷۸ و ۶۷ مقاله در مراتب بعدی قرار می‌گیرند.

در مورد مجلات علمی - پژوهشی نیز مجله رهیافت با ۲۸ عنوان مقاله بیش‌ترین تعداد مقاله را داشته است و پس از آن، مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران با ۱۴ عنوان مقاله و مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز با ۱۰ عنوان مقاله در جایگاه‌های بعدی قرار دارند. هرگاه، ۵ سال مورد بررسی را ملاک تحلیل قرار دهیم، در مجموع، سالانه، ۱۱۰/۶ مقاله تألیفی تولید شده است. در کل، از لحاظ کمیت تولید مقاله، فصلنامه کتاب با ۳۸/۸۸ درصد بیش‌ترین مقاله تألیفی را داشته است.

بررسی پرتولیدترین دانشگاه‌ها و مراکز

پژوهشی در مجلات مورد بررسی

یافته‌های تحقیق در این رابطه در قالب جدول ۲ نشان داده شده است. به دلیل تعدد دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی که کم‌تر از ۱۰ مقاله داشته‌اند، این جدول شامل نهادهایی است که بیش از ۱۰ مقاله تألیفی در طول دوره مورد بررسی داشته‌اند.

همان‌طور که از جدول ۲ برمی‌آید، در مجموع مقاله‌های تألیفی تولید شده در دوره مورد بررسی، «دانشگاه تهران» با ۸۷ مقاله که

لازم به ذکر است که در جدول ۱ عنوان‌های مجلاتی که طولانی بودند، به اختصار آورده شده است. براساس جدول ۱، بیش‌ترین سهم

جدول ۲. دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی دارای بیش‌ترین تعداد مقالات در مجلات مورد بررسی

میانگین مقالات در هر سال	تعداد مقالات تألیفی	دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی
۱۷/۴	۸۷	دانشگاه تهران
۱۶/۸	۸۴	دانشگاه فردوسی مشهد
۱۱/۸	۵۹	سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
۱۰/۴	۵۲	دانشگاه شیراز
۸/۸	۴۴	دانشگاه شهید چمران اهواز
۶/۶	۳۳	مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی وزارت جهاد کشاورزی
۵/۶	۲۸	سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی
۴/۸	۲۴	کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز
۳/۶	۱۸	پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران
۳/۴	۱۷	دانشگاه تربیت مدرس
۳/۲	۱۶	دانشگاه اصفهان

این اساس، ۱۷ مقوله برای حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در نظر گرفته شده است که در جدول ۳ نمایش داده شده است. از لحاظ تعداد و نسبت تولید مقالات در مقوله‌های موضوعی، براساس جدول ۳، توجه، بیش از همه معطوف به «مواد و منابع» با ۱۷/۹ درصد و سپس «کتابداری و اطلاع‌رسانی» با ۹/۴ درصد بوده است. سیر تحول گرایش به این مقوله‌ها نیز تقریباً صعودی است، یعنی مقوله «مواد و منابع» از ۱۳ مورد در سال ۱۳۷۹ به ۲۴ مورد در سال ۱۳۸۳ و «کتابداری و اطلاع‌رسانی» از ۹ مورد در سال ۱۳۷۹ به ۱۳ مورد در سال ۱۳۸۳ ارتقا یافته‌اند. مقوله «حرفه کتابداری» هم با

به طور متوسط در هر سال ۱۷/۴ مقاله تألیفی داشته است و «دانشگاه فردوسی مشهد» با ۸۴ مقاله و متوسط ۱۶/۸ مقاله در هر سال به ترتیب بیش‌ترین سهم را از آن خود کرده‌اند. در مرحله بعد، با تفاوت زیاد «سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران»، «دانشگاه شیراز» و «دانشگاه شهید چمران اهواز» با میانگین بیش از ۸ مقاله در هر سال قرار دارند.

بررسی حوزه‌های موضوعی در مقالات تألیفی

برای پاسخ به این سؤال تحقیق، از طبقه‌بندی موضوعی چکیده مقالات کتابداری و اطلاع‌رسانی (لیزا) استفاده شده است. بر

۸/۸۶ درصد رتبه سوم را کسب کرده است. تولید مقالات، در مجموع، سیری صعودی تحول گرایش موضوع‌های مختلف در داشته است و تنها در سال ۱۳۸۲ کاهش

جدول ۳. توزیع موضوعی مقالات تألیفی مورد بررسی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۳

موضوع	سال		۱۳۷۹		۱۳۸۰		۱۳۸۱		۱۳۸۲		۱۳۸۳		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
مواد و منابع	۱۳	۱۳/۶۸	۱۷	۱۷/۱۷	۲۶	۲۱/۶۷	۱۹	۱۷/۹۲	۲۴	۱۸/۰۵	۹۹	۱۷/۹		
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۹	۹/۴۷	۱۰	۱۰/۱	۹	۷/۵	۱۱	۱۰/۳۸	۱۳	۹/۷۷	۵۲	۹/۴		
حرفه کتابداری	۱۰	۱۰/۵۳	۶	۶/۰۶	۱۰	۸/۳۳	۹	۸/۴۹	۱۴	۱۰/۵۳	۴۹	۸/۸۶		
رکوردهای کتاب‌شناختی	۷	۷/۳۷	۱۱	۱۱/۱۱	۸	۶/۶۷	۱۰	۹/۴۳	۱۲	۹/۰۲	۴۸	۸/۶۸		
استفاده از کتابخانه و مراجعان	۷	۷/۳۷	۷	۷/۰۷	۱۰	۸/۳۳	۷	۶/۶	۱۶	۱۲/۰۳	۴۷	۸/۵		
ذخیره و بازیابی اطلاعات	۳	۳/۱۶	۶	۶/۰۶	۱۲	۱۰	۹	۸/۴۹	۹	۶/۷۷	۳۹	۷/۰۵		
تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات	۳	۳/۱۶	۴	۴/۰۴	۱۰	۸/۳۳	۷	۶/۶	۹	۶/۷۷	۳۳	۵/۹۷		
دانش و آموختن	۶	۶/۳۲	۶	۶/۰۶	۲	۱/۶۷	۹	۸/۴۹	۶	۴/۵۱	۲۹	۵/۲۴		
کتابخانه‌ها و مراکز منابع	۶	۶/۳۲	۴	۴/۰۴	۱۰	۸/۳۳	۴	۳/۷۷	۵	۳/۷۶	۲۹	۵/۲۴		
ارتباط اطلاعاتی	۷	۷/۳۷	۷	۷/۰۷	۳	۲/۵	۴	۳/۷۷	۴	۳/۰۱	۲۵	۴/۵۲		
رسانه‌ها	۷	۷/۳۷	۲	۳/۰۳	۵	۴/۱۷	۸	۷/۵۵	۲	۱/۵	۲۵	۴/۵۲		
سازمان کتابخانه	۴	۴/۲۱	۴	۴/۰۴	۴	۳/۳۳	۲	۱/۸۹	۴	۳/۰۱	۱۸	۳/۲۵		
خدمات فنی	۲	۲/۱۱	۳	۳/۰۳	۴	۳/۳۳	۱	۰/۹۴	۶	۴/۵۱	۱۶	۲/۸۹		
خواندن	۴	۴/۲۱	۱	۱/۰۱	۳	۲/۵	۲	۱/۸۹	۲	۱/۵	۱۲	۲/۱۷		
کنترل کتاب‌شناختی	۴	۴/۲۱	۴	۴/۰۴	۰	۰	۲	۱/۸۹	۲	۱/۵	۱۲	۲/۱۷		
تکنولوژی کتابخانه	۲	۲/۱۱	۵	۵/۰۵	۲	۱/۶۷	۰	۰	۱	۰/۷۵	۱۰	۱/۸۱		
سایر موضوع‌ها	۱	۱/۰۵	۱	۱/۰۱	۲	۱/۶۷	۲	۱/۸۹	۴	۳/۰۱	۱۰	۱/۸۱		
جمع	۹۵	۱۰۰	۹۹	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۰۶	۱۰۰	۱۳۳	۱۰۰	۵۵۳	۱۰۰		

نسبی را از لحاظ تولید می‌توان مشاهده کرد که احتمالاً ناشی از عدم وجود مقالات حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در برخی از مجلات علمی - پژوهشی مورد بررسی بوده است.

کم‌ترین سهم از گرایش موضوعی مقالات، به طور متساوی به مقوله‌های «تکنولوژی کتابخانه» و «سایر موضوع‌ها» با ۱/۸۱ درصد تعلق دارد که در این میان، مقوله «تکنولوژی کتابخانه» علاوه بر سهم اندک در نظام کلی تولید مقالات، در طول دوره نیز سیری نزولی داشته است.

در بررسی جداگانه هر یک از مقوله‌ها، در مقوله «کتابداری و اطلاع‌رسانی» بیش‌ترین تعداد مقاله مربوط به سال ۱۳۸۳ است. در طول دوره مورد بررسی، تولید در سه سال اول تقریباً یکسان است و از سال چهارم نسبتاً افزایش می‌یابد. در مقوله «حرفه کتابداری» بیش‌ترین تعداد مقالات در سال ۱۳۸۳ دیده می‌شوند و تولید در چهار سال اول دارای نوسان است و در سال آخر افزایش نسبی می‌یابد.

مقوله «کتابخانه‌ها و مراکز منابع» که به بررسی وضعیت یا ارزیابی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی از لحاظ مجموعه، نیروی انسانی، فضا و موارد مشابه می‌پردازد، بیش‌ترین تعداد مقاله را در سال ۱۳۸۱ داشته است و پس از آن در دو سال آخر دچار سیر نزولی بوده است. در مقوله «استفاده از کتابخانه و مراجعان» بیش‌ترین تعداد مقاله مربوط به سال ۱۳۸۳ است و همچنین توجه به استفاده‌کنندگان و ارائه خدمات به آنها در مقالات تألیفی دارای رشد افزایشی است.

مقوله موضوعی «مواد و منابع» در سال ۱۳۸۱ بیش‌ترین تعداد مقاله را داشته است و قبل از این سال از سیر صعودی و پس از آن دارای سیری نزولی بوده است. اما مقوله «سازمان کتابخانه» از رشد یکنواختی برخوردار بوده است و تنها در سال ۱۳۸۲، تعداد مقالات آن کاهش می‌یابد.

در مقوله «تکنولوژی کتابخانه» بیش‌ترین تعداد مقاله در سال ۱۳۸۱ مشاهده می‌شود و پس از آن نیز با سیر نزولی مواجه می‌شود، به طوری که در سال ۱۳۸۲ هیچ مقاله‌ای در این موضوع منتشر نشده است. مقوله «خدمات فنی» در سال ۱۳۸۳ بیش‌ترین تعداد مقاله را داشته است و در طول دوره نیز از رشد فزاینده‌ای برخوردار بوده است، گرچه اساساً تولید در این مقوله چندان زیاد نبوده است. مقوله «ارتباط اطلاعاتی» نیز سیر نزولی دارد و بیش‌ترین تعداد مقالات آن مربوط به سال‌های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ است و در سال‌های آخر نیز تعداد یکسانی داشته است.

مقوله «کنترل کتاب‌شناختی» که در ارتباط با تهیه کتاب‌شناسی‌ها به عنوان ابزاری برای بازیابی منابع و ارائه خدمات مرجع است، گرایش چندانی در میان مقالات ندارد و در طول دوره نیز دارای سیری نزولی است. در مقوله موضوعی «رکوردهای کتاب‌شناختی» که شامل فهرست‌نویسی، رده‌بندی، نمایه‌سازی و موارد مشابه است، بیش‌ترین تعداد مقاله در سال ۱۳۸۳ دیده می‌شود. سیر تحول گرایش به این مقوله نیز تقریباً صعودی است و یکی از موضوع‌هایی است که تولید نسبتاً زیادی داشته است. مقوله «ذخیره و بازیابی اطلاعات

کامپیوتری» در سال ۱۳۸۱ بیشترین تعداد مقاله را داراست و تعداد مقالات آن در سال‌های آخر نسبت به سال‌های نخست افزایش یافته است به طوری که تعداد مقالات در سال‌های آخر ۳ برابر تعداد مقالات در سال اول و ۱/۵ برابر تعداد مقالات در سال دوم است.

مقوله موضوعی «فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات» در سال‌های نخست به نسبت سال‌های آخر تعداد کمتری مقاله داشته است. بیشترین تعداد مقاله آن مربوط به سال ۱۳۸۱ است و در مجموع نیز از حرکت صعودی برخوردار بوده است. مقوله «خواندن» در سال ۱۳۷۹ بیشترین تعداد مقاله را داشته است و نیز دارای سیر نزولی است و گرایش چندانی در مقالات ندارد. در مقوله «رسانه‌ها»، بیشترین تعداد مقالات در سال ۱۳۸۲ بوده و در طول دوره نیز دارای نوسان است و از سیری تقریباً نزولی برخوردار

است. ولی رشد گرایش به موضوع «دانش و آموختن» در طول دوره تقریباً یکنواخت بوده و بیشترین تعداد مقالات آن متعلق به سال ۱۳۸۲ است.

بررسی همکاری گروهی بین نویسندگان مقالات تألیفی

در این بخش میزان همکاری بین نویسندگان مقالات مورد بررسی قرار گرفته است. جدول ۴، تعداد مقالات تألیفی را از نظر تعداد نویسندگان به تفکیک سال‌های مورد بررسی نشان می‌دهد.

با توجه به جدول ۴، از ۵۵۳ مقاله تألیفی، ۴۵۳ مقاله دارای یک نویسنده بوده‌اند که به طور متوسط در سال‌های مورد بررسی ۸۱/۹۲ درصد مقالات تک نویسنده‌ای بوده‌اند. در بین سال‌های مورد بررسی، سال ۱۳۸۳ با ۲۶/۳۲ درصد در مقالاتی با بیش از دو نویسنده بالاترین و سال ۱۳۷۹ با ۵/۲۵

جدول ۴. توزیع مقالات تألیفی مورد بررسی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی از نظر همکاری گروهی بین نویسندگان در سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۳

سال	تعداد مقالات	یک نویسنده	درصد	دو نویسنده	درصد	بیش از دو نویسنده	درصد	جمع
۱۳۷۹	۹۰	۹۴/۷۵	۳	۳/۱۵	۲	۲/۱	۹۵	
۱۳۸۰	۸۷	۸۷/۸۸	۱۲	۱۲/۱۲	۰	۰	۹۹	
۱۳۸۱	۹۷	۸۰/۸۳	۲۲	۱۸/۳۴	۱	۰/۸۳	۱۲۰	
۱۳۸۲	۸۱	۷۶/۴۲	۲۴	۲۲/۶۴	۱	۰/۹۴	۱۰۶	
۱۳۸۳	۹۸	۷۳/۶۸	۳۴	۲۵/۵۷	۱	۰/۷۵	۱۳۳	
جمع	۴۵۳	۸۱/۹۲	۹۵	۱۷/۱۸	۵	۰/۹	۵۵۳	

جدول ۵. ضریب همکاری گروهی بین نویسندگان مقالات تألیفی در سال‌های مورد بررسی

سال	ضریب همکاری گروهی بین نویسندگان
۱۳۷۹	۰۳/۰
۱۳۸۰	۰۶/۰
۱۳۸۱	۱/۰
۱۳۸۲	۱۲/۰
۱۳۸۳	۱۳/۰
میانگین	۰۹/۰

همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌گردد، این ضریب از ۰/۰۳ در سال ۱۳۷۹ به ۰/۱۳ در سال ۱۳۸۳ افزایش یافته است. و از سیر صعودی برخوردار بوده است. ولی در مجموع ۵ سال، این ضریب به طور متوسط برابر با ۰/۰۹ می‌باشد که حاکی از آن است که در مقالات تألیفی مورد بررسی، میزان همکاری گروهی بین نویسندگان بسیار ضعیف بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

در مورد پراکندگی مقالات تألیفی، یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که از مجموع ۵۵۳ مقاله تألیفی مربوط به حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲۸ مورد بدون مأخذ و ۵۲۵ مقاله دارای مأخذ بودند. بیش‌ترین سهم مقاله‌های تولید شده به مجله فصلنامه کتابداری و در مرحله بعد، متعلق به فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی است. مجله علوم انسانی دانشگاه الزهرا کم‌ترین تعداد مقاله را دارد.

درصد کم‌ترین میزان همکاری گروهی بین نویسندگان در نگارش مقالات را داشته‌اند. سیر تحول گرایش به تولید مقالات تک نویسنده‌ای در طول دوره مورد بررسی دارای نوسان بوده است. اما، تحول گرایش‌ها در تولید مقالات دو نویسنده‌ای، در مجموع، سیر صعودی داشته است به طوری که از ۳ مورد در سال ۱۳۷۹ به ۳۴ مورد در سال ۱۳۸۳ ارتقا یافته است.

همچنین در این بخش، ضریب همکاری گروهی بین نویسندگان در طی سال‌های مورد بررسی محاسبه شده است. برای این منظور فرمول زیر مورد استفاده قرار گرفته است:

$$cc = 1 - \left\{ \sum_{j=1}^k \left(\frac{1}{j} \right) * \frac{F_j}{N} \right\}$$

که در این فرمول:

F_j = تعداد مقالات تألیفی دارای j نویسنده؛

j = مقالات تألیف شده (۱ نویسنده، ۲

نویسنده، ۳ نویسنده و غیره)؛

N = تعداد کل مقالات تألیفی منتشرشده؛

k = بیش‌ترین تعداد نویسنده در یک مقاله

است (۱۰: ۲۰۲).

لازم به ذکر است که ضریب همکاری گروهی بین نویسندگان عددی بین صفر و ۱ است. این عدد هر چه از ۰/۵ بیش‌تر باشد، حاکی از آن است که همکاری گروهی بین نویسندگان در سطح مطلوب‌تری قرار دارد و هر چه به عدد صفر نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده ضعیف بودن میزان همکاری گروهی بین نویسندگان است. جدول ۵، ضریب همکاری گروهی بین نویسندگان در طی سال‌های مورد بررسی را نشان می‌دهد.

در رابطه با سؤال دوم پژوهش، از بررسی نتایج حاصل شده در جدول ۲ مشخص می‌گردد که ۱۱ دانشگاه و مرکز پژوهشی در طی دوره مورد بررسی هر یک با داشتن بیش از ۱۰ مقاله تألیفی، فعال‌ترین دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی بوده‌اند. در این میان، سهم «دانشگاه تهران»، ۸۷ مقاله بوده است و پس از آن «دانشگاه فردوسی مشهد»، ۸۴ مقاله داشته است. از سوی دیگر تعداد مقالات دانشگاه تهران و همچنین دانشگاه فردوسی مشهد از مجموع تعداد مقالات «کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز»، «پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران»، «دانشگاه تربیت مدرس» و «دانشگاه اصفهان» (۷۵ مقاله) بیش‌تر است و هر گاه تعداد مقالات این دو دانشگاه را با هم در نظر بگیریم (۱۷۱ مقاله)، از مجموع تعداد مقالات ۶ دانشگاه و مرکز پژوهشی انتهای جدول ۲ (۱۳۶ مقاله) بیش‌تر است که نشان‌دهنده سهم عمده این دو دانشگاه در تولید مقالات تألیفی است. از طرف دیگر، در فهرست رتبه‌بندی شده ۱۱ نهاد پژوهشی موجود در جدول مذکور، ۶ دانشگاه و هرگاه ۵ سازمان و مرکز پژوهشی وجود دارند و هرگاه ۵ نهاد پژوهشی اول را ملاک تحلیل قرار دهیم، ۴ دانشگاه و ۱ سازمان وجود دارند که بیانگر اهمیت دانشگاه‌ها در تولید اطلاعات علمی به‌ویژه مقالات تألیفی است.

پراکندگی موضوعی مقالات در ارتباط با سؤال سوم پژوهش، نشان می‌دهد که موضوع «مواد و منابع» با فراوانی ۹۹ عنوان (۱۷/۹ درصد) بیش‌ترین میزان استفاده را

در زمینه موضوعی دارد و سپس «کتابداری و اطلاع‌رسانی» با فراوانی ۵۲ عنوان (۹/۴ درصد) و «حرفه کتابداری» با ۴۹ مورد (۸/۸۶ درصد) در مرتبه بعدی قرار دارند. اما قرار گرفتن مقوله «کتابداری و اطلاع‌رسانی» در جایگاه دوم را می‌توان حاکی از نوعی آگاهی در باب مباحث نظری، تأمل‌ها و تردیدها دانست که در هر رشته‌ای می‌تواند به رشد علمی و ارتقای مبانی آن منجر شود. مقوله «کنترل کتاب‌شناختی» که در ارتباط با تهیه کتاب‌شناسی‌ها به عنوان ابزاری برای بازیابی منابع و ارائه خدمات مرجع است، گرایش چندانی در میان مقالات ندارد و آنچه هم در این زمینه در مقالات تهیه شده، عمدتاً تکیه بر بحث درباره آن داشته و کم‌تر به تهیه و تدوین کتاب‌شناسی پرداخته شده است. طبعاً این امر مربوط به طبیعت مقاله‌هاست که معمولاً این‌گونه مواد اطلاعاتی را منعکس نمی‌سازند. مقوله موضوعی «فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات» در سال‌های نخست به نسبت سال‌های آخر تعداد کم‌تری مقاله داشته است که این امر حاکی از آن است که نویسندگان مقالات در سال‌های اخیر به این حوزه موضوعی، بیش‌تر علاقه‌مند شده‌اند. «تکنولوژی کتابخانه» و «سایر موضوع‌ها» با ۱۰ عنوان (۱/۸۱ درصد)، «کنترل کتاب‌شناختی» و «خواندن» با ۱۲ عنوان (۲/۱۷ درصد) و «خدمات فنی» با ۱۶ عنوان (۲/۸۹ درصد) پایین‌ترین میزان استفاده را به خود اختصاص داده‌اند. این امر می‌تواند بیانگر این مطلب باشد که در پژوهش‌های فارسی به موضوع «خدمات فنی» کتابداری کم‌تر پرداخته شده

است و بیش‌تر تحقیقات در زمینه «مواد و منابع» کتابداری هستند.

تحقیق حاضر، یافته‌های محسنی را تأیید کرده است. وی نیز که در تحقیق خود به بررسی روند موضوعی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های مجری دوره‌های کارشناسی ارشد تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری طی سال‌های ۱۳۷۷-۱۳۸۲ پرداخته است، نتیجه گرفته است که مقوله موضوعی «مواد و منابع» با ۲۲/۱۶ درصد حائز بیش‌ترین تعداد عنوان‌های پایان‌نامه است (۵: ۱۱۵).

نتایج این تحقیق در مورد همکاری گروهی بین نویسندگان مقالات تألیفی نشان داد بیش‌تر مقالات تألیفی مورد بررسی، مقالات تک نویسنده‌ای است، به طوری که این‌گونه مقالات ۸۱/۹۲ درصد کل مقالات را شامل می‌گردد و تنها ۱۸/۰۸ درصد از مقالات با همکاری دو یا بیش از دو نویسنده نوشته شده است. همچنین میانگین ضریب همکاری گروهی بین نویسندگان در طی ۵ سال مورد بررسی برابر با ۰/۰۹ به دست آمد که این امر نشان دهنده پایین بودن روحیه همکاری گروهی بین نویسندگان مقالات فارسی است. بنابراین شواهد نشان می‌دهد که در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، نویسندگان ایرانی تمایل به کارهای انفرادی داشته و از انجام کارهای گروهی به دلایلی اجتناب می‌ورزند. با توجه به اهمیت تولید آثار چند نویسنده‌ای جا دارد که این مسئله در تحقیق جداگان‌های مورد بررسی واقع شود (۱۱: ۸۸-۹۰).

نتایج این تحقیق، یافته‌های فرج‌پهلوی

را تأیید کرد. وی در مطالعه‌ای با عنوان «همکاری میان متخصصان و دانشمندان کتابداری و اطلاع‌رسانی» به بررسی آثار گروهی نویسندگان ایرانی این حوزه در چهار مجله تخصصی فارسی طی سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۰۳ پرداخته است. یافته‌های حاصل از این تحقیق حاکی است که از مجموع ۱۶۸ مقاله موجود، تنها ۲۳ مقاله (۱۴ درصد) حاصل همکاری گروهی ۴۱ نویسنده بوده است که میانگین ۲/۰۴۳ نفر برای تعداد نویسندگان در هر مقاله به دست آمد که نشان‌دهنده پایین بودن میزان همکاری گروهی بین نویسندگان ایرانی این حوزه است (۸: ۹۳-۹۴). علاوه بر این، مقصودی دریه در پژوهشی به بررسی میزان همکاری در بین نویسندگان مقالات در ۴ مجله علوم اطلاع‌رسانی، فصلنامه پیام کتابخانه، فصلنامه کتاب و مجله کتابداری در سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۷۹ پرداخته و نتیجه گرفته است که در تمامی مجلات مورد بررسی میل به سوی تک نویسنده‌ای بوده و میزان همکاری و تعاون در نگارش مقالات بسیار پایین بوده است، به طوری که در حدود ۹۲ درصد مقالات این مجلات تک نویسنده‌ای بوده‌اند. بدین ترتیب یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های این تحقیقات نیز دارای همگونی است (۶: ۳۲-۳۳).

با عنایت به اینکه نتایج و یافته‌های این بررسی نشان دهنده این حقیقت است که روحیه همکاری گروهی در بین نویسندگان مقالات فارسی بسیار پایین است، بنابراین، پیشنهاد می‌شود با توجه به اهمیت آثار چند نویسنده‌ای، نویسندگان مقالات فارسی بیش

از پیش به نوشتن مقالات گروهی اقدام نمایند.

منابع

1. پارسایی، پرستو. «تحلیل توصیفی و استنادی مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز طی سالهای ۱۳۵۱-۱۳۸۳».
2. زندی، فاطمه. «بررسی استنادی مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز در سالهای ۱۳۶۶-۱۳۷۵». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۷۸.
3. عصاره، فریده. «کتابسنجی». *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، دوره سوم، ۳ و ۴ (۱۳۷۶): ۶۳-۷۴.
4. کیانمهر، شیدا. «بررسی روند موضوعی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های مستقر در تهران طی سال‌های ۱۳۶۶ لغایت ۱۳۷۵». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی-درمانی ایران، ۱۳۷۶.
5. محسنی، مهدی. «مقایسه رفتارهای استنادی دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های ایران بر اساس منابع پایان‌نامه‌های آنها طی سال‌های ۱۳۷۷-۱۳۸۲ به منظور تعیین مجلات هسته و هزینه سودمندی آنها». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۴.

۶. مقصودی دریه، رؤیا. «بررسی استنادی مقالات در مجلات علوم اطلاع‌رسانی، فصلنامه پیام کتابخانه، فصلنامه کتاب و کتابداری در سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۷۹». *کتابداری، دفتر سی و نهم* (۱۳۸۱): ۲۳-۴۰.

7. Edwards, S. "Citation analysis as a collection development tool: a bibliometric study of polymer science theses and dissertations". *Serials Review*, Vol.25, No.1 (1999): 1- 15.

8. Farajpahlou, A. Hossein. "Collaboration among library and information experts vs. scientist". *the Proceedings of International workshop on Webometrics, Informetrics and Scientometrics (India: 2-5 March 2004)*, pp. 91- 98.

9. Kajberg, L. "A citation analysis of LIS serial literature published in Denmark, 1957-1986". *Journal of Documentation*, Vol.52, No.1 (1996): 69-85.

10. Koteswara Rao, M.; Raghavan, K. S. "Collaboration in knowledge production: a case study of superconductivity in India". *In the Proceedings of the 9th International Conference on Scientometrics and Informetrics*, Dalian: Dalian University of Technology Press, 2004, pp.199- 209.

11. Osareh, F.; Wilson, C. S. "Collaboration in Iranian scientific publication". *Libri.*, Vol.52, No.2 (2002):

and eastern european countries: a brief bibliometrics perspective". *International Library Review*, No.34 (2002): 21- 33.

14. Yontar, A. ; Yalvae, M. "Problems of library and information science research in Turkey: a content analysis of journal articles, 1952-1994". *IFLA Journal*, Vol.26, No.1 (2000): 39- 51.

88- 98.

12. Sylvia, M.; Lasher, M. "What journals do psychology graduate students need? A citation analysis of thesis reference". *College and Research Libraries*, Vol,56, No.4 (1995): 313- 318.

13. Uzun, Ali. "Library and information science research in developing countries

تاریخ دریافت: ۱۳۸۶/۲/۸

